

bilo laglje i ugodnije, jer manje bilo strmine i studeni, a k tomu je ovaj kraj bio napučeniji, a po tome u svakome pogledu pitomiji i napredniji.

Starobosanski nadpisi u Bosni i Hercegovini.

(V. Viestnik God. XIII. str. 75.).

CVII.

ЛСН КРЪСТЪ	Čita se: Asi krst
РАДОЪ МРЪКШН	Radoja Mrkši
ѢА СТАХЪ БОГА	ća stah Boga
МОЛЕЪ ЗОДРЕМН С(Е)	moleć zadriemi s(e)
ЛЪКН ѢБН	lki ubi
(ЛЕГОХЪ?)	(legoh?)

Spomenik je u Gjedićima, u parohiji Mesarima (kod Popova Polja u Hercegovini). Nadpis mi je dobrostivo priobćio pr. O. Hristifor Mihajlović, iguman na Zavalu. U nadpisu su neke rieči nepravilno ukresane, kao **ЗОДРЕМН** od zadrijemati; **ЛЪКН** možda od lāka = vlāka (vallis); **ѢБН** je mješte **ОВЪБО** = igitur, te se može ovako po svoj prilici protumačiti i popuniti: stah, Boga moleć zadriemah ovgdje u dolini, pa legoh u svoje pleme = na plemenitu zemlju.

Navedeni je nadpis krasno sastavljen, te se u njemu zrcali osobita bogoljubnost i kršćansko uzhićenje po latinskoj: orans obdormivi in hac (lacrimarum) valle et requievi in terra nobili (t. j. patrum meorum).

Navedeni je nadpis iz independentne dobi, te zasjeca u naše prve starine, jer su Mrkšići poznato pleme, te rek' bi, da se je njihova gospoština prostirala i uz zemlje dubrovačke vlasti, biva plemenita jim je zemlja bila i Mrčevo kod Dubrovnika. t. j. u gornjijem selima u sadašnjoj zatonskoj obćini, gdje je u Orašcu pogranični krst izmedju dubrovačke skupovlade i zahumske gospode¹⁾, t. j. »medje su državi dubrovačkoj išle **ВРЪХЪОРАШЪЦЪ**

¹⁾ Daničić piše u «Рјечнику», na str. 95. **МРЪУСВО**, selo u primorju izmedju Kurila i Stona, koje je kralj bosanski Ostoja dao Dubrovčanima (t. j. 1399. M. 234).

1253. M. 38. Isti je **ОРАШАЦЬ** dao Dubrovčanima kralj bosanski Ostoja 1399. M. 234.«

Poznat je **МРЪКЪШНЪ ГЮРГЪ** (1485.), koji je imao zemlje na gornjemu Dabru, pa jih založio Ivanu Crnojeviću. U velike je poznata **МРЪКЪШНА ЦРКВА**, manastir koji je bio **ВЪПОДКРИЛІЕ ВРЪНЕ ГОРЫ** i u području mitropolita smederevskoga, i u kom je bila štamparija 1562—6., praznik mu je bio Spasov dan (usp. Gj. Daničića «Речник из книжевиных старина српских» II. str. 93—94.

CVIII

П.	С.	С.	Г.
	НН		КА
			Г
ГЛАВЪ	Г		КЪ
ЛНА	КЖЕ		Ѡ
МАѠВА			

crvenijem slovima:

А Ѡ ВЪ СВѠХЪ.
 В Ѡ НЗБНІЕННІХЪ
 ДѠТЦАХЪ.
 Г ПРЪВІЕ ПРОПОВѠ^х
 ІѠА ЦРТВО НЕСНО^с
 Д. Ѡ ИЛОУУЕННІ СПЕВЪ :-
 З¹⁾. Ѡ БЛЖЕННІХЪ
 С. Ѡ ПРОКАЖЕНТЪМЪ
 З²⁾. Ѡ СЪТННЦѠ
 К³⁾. Ѡ ТЪЦН ПЕТРОВЪ

Ѡ⁴⁾. Ѡ ИЦѠШННІ Ѡ РА^х
 ЗЛНУННІ НЕ ДОУ^м
 І. Ѡ НЕПОБЕДНІЕ
 МЪ ВЪ СВѠДНТН :-
 А- Ѡ ЗАПРѠ ЦЕНННО
 ДЛБАЗ.
 В- Ѡ ДВОЮ БѠСНОУЮЩЕ
 Ю СЕ :-
 Г- Ѡ РАСЛАБЕ НѠМЪ :-
 Д- Ѡ МАѠВН +
 Е- Ѡ ДЫЦЕРІ СУНАГО
 ГОВЪ :-
 С- Ѡ ТЛУЕЦІН КРЪВЪ :-
 З- Ѡ ДВОЮ СЛѠПЦОУ :-
 Н- Ѡ БѠСНОУЮЩІМЪ
 Ѡ- СЕ ГЛОУСЪМ :-

1) Ovo je С в наоракa. — 2) Ovo je З — 3) Ovo je Н — 4) Ovo je Ѡ poput poljičkoga f.

Ova je knjiga od najstarijih, a još je dobro uzadržana, te kad se sva štampa, biće od velike znamenitosti radi presuda, koje su se donekle bile uvriježile i u narodnu bosansku crkvu.

CIX.

НАУЕЛО С БГОМЪ КНИГЪ ЛЕТО

malim slovima:

ПНСЦА ГЕОГІА ИНОКА :-

Ovako sledi:

1) АДАМЪ ОУБО ПО ПРЪМОУДРОМОУ. И

И БЖТВНОМЪ И СЦЕННО

2) МОУСЕУ БИ ВЪ ЛЪ, СЛ.РОДИ СИОА.

Ovako počimlje posljednja glava:

К ОН С ПАНПИНЪ ВЕЛЮКИН, ЛА.

ПРИНІЕМЪ БИ ПРЪВИ ИСКОРЪ

СОУ ОУБО ОГА НАШЕГО i. t. d.

Pri syrsi je zabilježeno različitim slovima t. j. kašnje:

СИО КНИГЪ ГЛЕМЪЕ ГЕОГІЕ

ПРОУАН — АЗ ГРЕШНИ □АЧНАІЕ

И МНОГЪ ПОЛЪЗЪ ОБРЕПО ВЪ НИОН

Posljednji je list rasparan, te se samo pozna na dnu utarak nadpisa:

† СИО КНИГЪ i. t. d.

Ova je druga knjiga napisana na debeloj lanenoj karti. Uvezana je u kožnate popele s uresima. Visoka je s kartonima m. 0.30¹/₂, šir. m. 0.20, debela m. 0.11¹/₂; široka je bez kartona m. 0.19; debela m. 0.9¹/₂. — Ova je knjiga XV. v., te je većinom povjestničoga sadržaja, a počimlje, ka i ona drevna, s ornamentima

sanijem slovima. Knjiga je u dobru stanju, te je sada svojina spomenutoga dobrotvora g. Nika v. Boškovića.

CX.

^сМЦА ТОГО. К. ^жСТХЪ ^ѠЦЪ ^нСВЪ ^ѠБН (manjim slovima) ^СШГО

^сСАВЫ ^хОУБЕННЫХ. ^хСТРЫ ^сГЛЪ. ^дА. ^ѠА ^оОДОБ : — (?) Ovo je pisano crvenijem slovima kao početak drugoga poglavlja.

Knjiga je pisana na lanenu papiru, te je visoka s kartonima m. 0.30¹/₂; šir. m. 0.21; debela m. 0.6; a visoka je bez kartona m. 0.30; šir. m. 0.21; debela m. 0.5¹/₂. Manjka joj početak, al je knjiga inače u dobru stanju.

Napisana je oko XV. v., te je sada svojina g. Nika v. Boškovića, te je dosta znamenita kao liturgička knjiga, koja je neka riedkost osobito za ove krajeve.

CXI.

^сМЦЪ ^ѠФЕКАРЬ. ВЪ. ^лА. ^пРЪ ^пРЪ (u sv. пр)

Manjim slovima:

^аЗНЪ ^пКО ^сРЪПЕНІА. ^н ^сШГО ^мИНИКА

^пРІФНА; ^нАГН ^вЪЗЪ ^сСТРЕ ^пРЪ

^пРАЗ ^нСТВОЦ, ^гГ. ^сГЛЪ, ^дА. ^пО, ^ѠАЛО ^дО :

Ovo je crnim slovima:

У. ^пМАА ^гОТОВНИТ ^сС ^цРКВЫ.

Prvo je slovo crveno

Ovako je na svršetku crvenim slovima:

1) ^ѠЗЪ ^гРШНІН ^н ^сСКВРНІИ ^пАУЄ ^вСЪ ^ѠУАЪ

2) ^н ^нЕДОИНЫ ^н ^нМЕНЕМЪ ^н ^нНОКЪ ^нНАРЕЦН

3) ^сС. i t. d.

Knjiga je pisana na lanenu papiru, te je visoka s kartonima m 0.31¹/₂; šir. m. 0.20¹/₂; debela m. 0.7; a bez kartona vis. m. 0.31¹/₂; šir. m. 0.22; debela m. 0.4. Za popelnu joj je crna koža

s uresima. Na prvoj je strani knjiga urešena krasnijem prepletajem, te počimlje s crvenijem urešenijem velikijem slovima ka i ostale navedene knjige. Početak je i svršetak naveden ove krasne liturgičke knjige od XV. v.

I ova je knjiga svojina g. vit. Boškovića, koji mi je dobrovoljno dopustio, da ove knjige za sada opišem po debelu, pa do nade je, da će se barem prva objelodanjiti uz fac-simile i dotične bilješke kako se za to pristoji. Rek bi, da su spomenute knjige dospjele preko Stare Srbije u Arbaniju, a samo nazad malo doba u Dubrovnik.

Opaziti je, da su u spomenutijem knjigama većinom riječi s naglascima, pokraticama i t. d., a to je drevni običaj u liturgičkijem knjigama. Toga nema u pravijem starobosanskiem nadpisima, gdje je pravi narodni jezik. Da se ovo bolje razumije i unaprieda za prepisivanje starinskih liturgičkijeh knjiga, navešću u stara doba poznate naglaske i razgodke, t. j.

ИМЕНА ПРОСЪДІАМЪ.

ОЗІА ' ВАРІА ' КАМОРА

ИСО " КРАТКАА ЗВАТЕМЦО

ТІТЛА ' СЛОВОТІТЛА

АНОСРОФЪ ' КАВЫКА

ЕРОКЪ ' ЗАПАТЛА,

ДВОСТОУІЕ : ТОУКА.

ВОПРОСИТЕЛ НА А ;

ОУ ДИВИТЕЛНАА !

ВМЪСТИТЕЛНАА ()

Dakako, da nije vazda bilo neke dosljednosti u tako rečenoj prosodiji, te se toga opaža i u spomenutijem knjigama. U različitijem redakcijama starijih slovinskih (starosrbskih) knjiga malo se ili nimalo na to pazilo, pa bi bilo dobro, da se i na to svrne osobita pozornost, što nije sada.

God. 1882. ovako je Slovinac (br. 35. 11 Dekembra, god. V.) na str. 558 oglasio spomenute knjige: «Častni g. N. vitez Bošković kupio je u nekoga našega gradjanina (Gjorgja Aleksića) starijih slovenskih knjiga, koje mogu bit u velike znamenite.

I. Podelbli rukopis pisan na kvijeru, sadrži četvero evangjelje (Τετραευαγγελιον); po prilici je XIIog ili najbliže IIIog vieka; dobro je uzdržan i sačuvan.

II. Prilično debeo rukopis pisan na finoj karti, sadrži istorično djelo, koje počinje od Adama te traje do bisantinskih careva; biće pisan oko XIVog vieka; ako ima i drugih takieh eksemplara, velika ciena je rukopisu, ako li je pak jedini, nema mu ciene.

III. i IV. Ostala su dva rukopisa i ona pisana na finoj karti oko XIV. vieka. Sadržaj im je oktoih. Vid Vuletić-Vukasović.

Starodavno plosnorezano i bojadisano propeće u franovačkoj crkvi u Zadru.

U Eitelbergerovom djelu «Die mittelalterlichen Kunstdenkmale Dalmatiens» na str. 164. čitao sam nazad nekoliko godina, gdje o starodrevnomu propeću u zadarskoj crkvi S. Frana ovako piše: «Endlich findet man in derselben (Kirche) ein altes Reliefcrucifix. Oberhalb des Kopfes ist ein Engel mit der Weltkugel und die Worte: IC. XC. und REX IVDEORVM angebracht; an den Kreuz armen Maria und Johannes und die Worte: ICTHVBRωCIC (ή σταύρωσις), † CREDES IN ME CONCVRRITE GENTES. Die Füße stehen neben einander, der Kopf mit dem Nimbus gerade.» Dok sam se za kratko vrijeme bavio u Zadru u rujnu mjesecu 1889. god., odoh da vidim po Eitelbergeru opisano propeće sa grčkim i latinskim nadpisom, pa imadoh prilike da se uvjerim, kako ga Eitelberger nebijaše tačno opisao, niti mu bijaše istaknuo veliku znamenitost u povijesti umjetnosti, te hoću ovgje da taj opis nadopunim i da ga ispravim prema istini.

Propeće visi o zidu kapelice sv. Antuna na sjevernoj strani. Križ je napravljen od daske široke 47 cm. a debele 3 cm. Na križu je naskočeno plosnorezan Spasitelj posve s prijeda vigjen sa uspravljenom glavom i vodoravno pruženim rukama, bez čavala; ter se ne varam, jer se dobro nespominjem — bez ranâ na rukama ni na nogama i bez rane na prsima. Noge su mu tako predstavljene